

Helsinški *bilten*

**HELSINŠKI ODBOR
ZA LJUDSKA PRAVA U SRBIJI**
Kralja Milana 10, Beograd;
tel. 011/3032-408; fax. 2639-437;
e-mail: office@helsinki.org.rs
http://www.helsinki.org.rs

BR.94 // MAJ 2013.

SRBIJA – IPAK EU

Potpisivanje sporazuma o normalizaciji odnosa (19. aprila) između Beograda i Prištine ključna je pretpostavka za stabilizaciju ne samo u međusobnim odnosima, već i u regionu. Tim činom zaustavljena je dalja fragmentacija regiona po etničkom principu. Stavljena je tačka na iluziju da će promena međunarodnih okolnosti u korist Srbije, omogućiti podelu Kosova, što je gotovo do samog kraja bila opcija političke i intelektualne elite u Srbiji. Umesto toga, sporazum praktično garantuje suverenitet Prištine na celoj teritoriji Kosova, a srpsku zajednicu stavlja u okvir

autonomije u skladu sa planom Martija Ahtisarija iz 2007. godine.

Beograd je dobio neke ustupke koji ne narušavaju stratešku dimenziju dogovora – definitivno povlačenje Srbije i njenih institucija sa severa Kosova.

Beograd je ocenio kao „maksimum u datim okolnostima“ činjenicu da će u sastav autonomnog entiteta na severu Kosova ući samo četiri opštine sa većinskim srpskim stanovništvom (i

samo severna Mitrovica), kao i da će zajednica opština imati neke svoje organe – predsednika, potpredsednika i veće. Kao važno dostignuće Beograd ocenjuje i to što će zajednica opština birati regionalnog komandanta policije, kao i da će u severnoj Mitrovici biti uspostavljen i drugostepeni sud. Dobijene su i garancije NATO da kosovske snage bez bezbednosti neće biti prisutne na severu Kosova bez odobrenja Severnoatlanskog saveza i bez saglasnosti srpske zajednice.

Uz veliki otpor konzervativnog bloka i sive zone politike, premijer Ivica Dačić, pre svih, uspeo je većim meandriranjem da balansira između zahteva Brisela i kritika domaće javnosti. Vladajuća kolacija koja je i sama prešla put od suprotstavljanja sporazumu do njegovog prihvatanja, dobila je relevantnu političku legitimaciju za svoj zaokret. Vlada Srbije prihvatila je Sporazum jednoglasno, dva dana nakon što je parafiran u Briselu, a Skupština Srbije usvojila ga je uverljivom većinom sa 173, od 250 glasova.

Sporazum su podržale i opozicione partije – Demokratska stranka, Liberalnodemokratska partija, kao i Savez vojvođanskih Mađara i Liga socijaldemokrata Vojvodine. Nije ga podržala Demokratska stranka Srbije (DSS) Vojislava Koštunice. Antievropske snage u Srbiji kojima, osim DSS pripada i vanparlamentarna Srpska radikalna strana (SRS), kao i različite desničarske grupacije i pokreti, (Dveri, Naši, “1389” i dr.) nisu uspele da organizuju masovne proteste i da eventualno na taj način ishoduju poništavanje sporazuma. Čak ni otvorena podrška Srpske pravoslavne crkve (SPC) ovom delu srbijanske društvene i političke scene nije sprečila da se izvede kosovski zaokret, praktično bez velikih potresa. To svedoči, ne samo o njihovoj istrošenoj legitimnosti u društvu, već i o opštoj istrošenosti srbijanskog društva, kao, sa druge strane, i svesti o tome da Srbija nema drugog izbora.

Protiv sporazuma bilo je i rukovodstvo srpskih opština sa severa Kosova. Šef kancelarije

za Kosovo i Metohiju Aleksandar Vulin dao je ostavku, ali ona nije ugrozila jedinstvo državnog vrha. Pretnja referendumom koga su najpre tražili lideri Srba sa severa Kosova nije proizvela očekivani učinak. Zahtev za održavanje referenduma prihvatili su i Aleksandar Vučić i Ivica Dačić pod uslovom da se organizuje što pre i, što je još važnije – da se u međuvremenu ne obustavlja primena postignutog sporazuma. Po svemu sudeći, referendum neće biti.

Sporazum između Beograda i Prištine pozdravljen je od svih relevantnih međunarodnih aktera i organizacija. Većina je ukazala na njegov istorijski značaj. Savet ministara Evropske unije (EU) preporučio je Srbiju za dobijanje datuma za početak pristupnih pregovora o članstvu. Odluka treba da bude doneta na samitu EU, krajem juna.

Sporazum svakako ima istorijsku dimenziju kad je reč o odnosima između Srba i Albanaca. Albanci su po prvi put bili ravnopravni partneri Beogradu. Međutim, pravi izazovi tek predstoje. Osnovna opstrukcija će svakako biti interpretacija, i pogotovo primena onog što je dogovoreno.

Poučena iskustvom neposrednog rada sa balkanskim liderima, šefica diplomatije Evropske unije Ketrin Ešton je ipak poručila da se “ne treba radovati pre vremena: Istorija se nije završila. Obe države su i dalje na raskrsnici, ali su dva hrabra čoveka već izabrala put mira”. To je rekla u autorskom tekstu za moskovski Komersant.¹

PREGOVARAČKA AGONIJA

Nakon serije uspešnih pregovora od kraja oktobra do kraja marta, dijalog je zapao u ozbiljnu krizu. Beograd je morao doneti odluku o sporazumu o normalizaciji odnosa sa Prištinom do početka aprila. To je prvenstveno podrazumevalo

¹ Prema Blic, 28. april 2013.

odustajanje od strategije podele Kosova, odnosno pristanak na ukidanje paralelnih struktura na severu.

Osim autonomnosti srpske zajednice, beogradski pregovarači insistirali su i na njenim zakonodavnim i izvršnim funkcijama (prvenstveno kad je reč o pravosuđu i policiji), kao i na tome da na severu Kosova bude zabranjeno prisustvo vojske Kosova. Takav status „zajednice opština“ nalikovao bi bosansko-hercegovačkom entitetu, Republici Srpskoj, što se, kako je istakao američki ambasador u Beogradu Majkl Kirbi, „nikako ne može prihvatiti“. Pogotovo što plan Martija Ahtisarija iz 2007. godine, koji je ugrađen u ustav Kosova, ne predviđa takve prerogative političko-organizacionih formi srpske zajednice na Kosovu.

U dramatičnoj završnici državni vrh Srbije je tragao za spasonosnim rešenjem: da Briselu ne kaže NE, a da domaćoj javnosti, posebno konzervativnim krugovima, prezentira pregovore kao nepristijanje na albanske zahteve. Tradicionalna veština izvrđavanja, manipulisanja i sličnih trikova kupovine vremena, pretila je neizvesnim ishodom. Međutim, EU nije odustajala od svojih zahteva, ali je Beogradu dala dodatnih desetak dana da reši dilemu: uzme ili ostavi ono što mu je na pregovaračkom stolu bilo ponuđeno.

U unutrašnjepolitičkim previranjima iskristalisle su se dve pozicije: politički pragmatizam, Ivica Dačića, i duboko antievropski, ksenofobični stav uticajnih konzervativnih krugova. Predsednik Tomislav Nikolić, na čiji se uticaj računalo, predstavlja tu struju u aktuelnoj vlasti.

U unutrašnjem obračunu koji se odigravao u pozadini briselskih pregovora prevagu su u prvoj fazi odneli konzervativci. Vlada Srbije je 8. aprila jednoglasno odbacila sporazum, ali je istovremeno, zatražila nastavak dijaloga. Takav ishod učvrstio je konzervativni blok u uverenju da, ne samo da dogovora sa Prištinom neće biti,

već i da će Srbija konačno odustati od evropskog puta, što je njegov prioritetni i najvažniji cilj.²

Dogovor o ukidanju paralelnih institucija bio je prelomna tačka ukupnog pregovaračkog toka. Dotadašnja kooperativnost Beograda našla se na najtežem testu: odustajanje od podele Kosova, što je bila suština zahteva Beograda. Ivica Dačić je do kraja pregovora ponavljao da je podela najbolje rešenje. Svestan odgovornosti – bilo da potpiše ili ne – Dačić je u pregovaračku delagaciju Srbije prethodno uključio i vicepremijera Aleksandra Vučića.³

Premijer Ivica Dačić u aktuelnoj koaliciji očigledno ima najveći osećaj za međunarodne odnose i unutrašnju situaciju i u tom smislu on je najviše iskoračio na konstruktivan način. Vešto je iskoristio činjenicu da je deo vlasti (misli na socijaliste iz Miloševićevog vremena) pokušao ratom da reši pitanje Kosova. U svom autorskom tekstu za nedeljnik NIN, povodom 10-godišnjice ubistva Zorana Đinđića napisao je: „Možda, zaista ima neke pravde u tome da danas budem najodgovorniji za mirno rešenje, rešenje kroz pregovore...“⁴

Odnos snaga u Skupštini Srbije takođe je bio presudan za zaokret u kosovskoj politici. Osim što vladajuća koalicija (Srpska napredna stranka, Socijalistička partija Srbije i Ujedinjeni regionii)

2 „...Uspostavljeno jedinstvo u završnom činu briselskih pregovora se učvršćuje uz aktivno učešće i podršku predsednika Srbije Tomislava Nikolića“, piše glavni urednik Pečata Milorad Vučelić, nekoliko dana pre nego što je Vlada Srbije odlučila da kaže „ne“; „Vučićeva odluka“, Pečat, 5. april, 2013.

3 Prema nekim špekulacijama i nezvaničnim informacijama, Dačić je zamolio medijatora pregovora Ketrin Ešton da na poslednju, osmu rundu dijaloga, pozove vicepremijera Aleksandra Vučića.

4 NIN, 7. mart 2013. Istom prilikom Dačić je rekao i sledeće: „Lagali smo da je Kosovo naše, pa je to čak ozvaničeno i Ustavom. Danas, taj isti Ustav ni najmanje ne pomaže. Predsednik Srbije ne može na Kosovo. Ni predsednik Vlade. Ni ministri. Ni policija. Ni vojska.“

ima solidnu većinu, odluku o sporazumu sa Prištinom podržale su i Demokratska stranka (DS) i Liberalnodemokratska partija (LDP).

Sporazum je rezultat uverenja da je svim stranama (bilo) stalo da pregovori ne propadnu: Beogradu da za pristupne pregovore ne ostane na čekanju, Prištini da otvori proces evropskih integracija, Briselu da pokaže (Amerikancima) da se može nositi sa problemima u sopstvenom dvorištu.

Rešenost međunarodnih aktera, prvenstveno Nemačke i SAD, da aktuelnu vlast u Beogradu nateraju na normalizaciju odnosa sa Prištinom, zatvara poslednje regionalno pitanje.

RUSKI UTICAJ

Nejasno je da li je i koliko, privremeno odbijanjem stavu Srbije doprinela Rusija. Poslednjih meseci, činilo se, naime da se Beograd tokom dijaloga sa Prištinom nije konsultovao sa Moskvom, ali je u poslednjim danima pre odluke Tomislav Nikolić telefonirao ruskom predsedniku Vladimiru Putinu, a samo dan nakon odbijanja „briselskog papira“, premijer Ivica Dačić otišao je u Rusiju. Izjava ruskog premijera Dmitrija Medvedeva, tom prilikom, da je „privilegija Srbije da rešava kosovsko pitanje“, nije otklonila tu dilemu. Objašnjenje Ivica Dačića da je „Rusija veoma ljuta... što je neke stvari u spoljnoj politici Srbije saznavala tek kad se nešto desi“ (što se navodno odnosilo na 2010. godinu, kad je dogovorom Tadića i Ketrin Ešton pitanje Kosova izmešteno iz Ujedinjenih nacija i prebačeno u Brisel)⁵, navodi na zaključak da je Moskva i u ovom slučaju saznala „tek kad se nešto desilo“.

Tokom te posete Moskvi premijera Ivica Dačića, Srbija je dobila status posmatrača u Skupštini

⁵ Politika, 12. april 2013.

ODKB, bezbednosno-vojnoj organizaciji koju čine bivše države bivšeg Sovjetskog Saveza – Rusija, Belorusija, Kazahstan, Jermenija, Uzbekistan, Kirgistan i Tadžikistan. Dobijanje tog statusa Milovan Drecun vidi kao značajnu ravnotežu: „Važno je da na regionalnom nivou uspostavimo saradnju sa drugim zemljama, pa je u tom smislu dobijanje statusa posmatrača u ODBK veoma pozitivan pomak u tom pravcu“.

Ruski mediji prenose da je uključanje Srbije u ODKB geopolitički uspeh Rusije, jer se time prvi put ovaj vojni savez proširio na zemlje van bivšeg SSSR. Ruski general Leonid Ivašov rekao je da bi status posmatrača za Srbiju „mogao da bude prvi korak, jer bi joj članstvo u ODKB pojačalo poziciju na Balkanu“⁶, a ruski analitičar Konstantin Sivkov pozvao je na instaliranje ruskih vojnih baza po Srbiji, „pošto bi to ojačalo suverenitet te zemlje“⁷.

PRESECANJE KOSOVSKOG ČVORA

U intervalu koji je sledio nakon sedmog kruga Dačić je izjavio da je Srbija spremna za kompromis, „ali ne i za poniženje i ucene“⁸. Konfuzne i nedorečene izjave predstavnika vlasti stvorile su opštu konfuziju i otvorile su prostor nagadjanju o tome hoće li Srbija prihvatiti „briselski ultimatum“. Špekulisalo se i o nejedinstvu unutar državnog vrha, uključujući i nesporazume između Tomislava Nikolića i Aleksandra Vučića. Neki mediji, na primer, *Naše novine*, lansirali su tezu o tenzijama između Nikolića i Vučića. Naime, Vučić je navodno za potpisivanje sporazuma, dok je Nikolića (koji je upravo tih dana razgovarao telefonom sa ruskim predsednikom Vladimirom Putinom) protiv.⁹

⁶ Glas Rusije

⁷ Politika, 12. april 2013.

⁸ Politika, 23. mart 2013.

⁹ „Vučić bi datum, Toma ne pristaje na ultimatum!“, *Naše novine*, 5. april 2013.

Dok je sa jedne strane govoreno da Srbiji nije ponuđeno „ništa“, pa se briselski papir ne može prihvatiti, sa druge je isticana neophodnost, ne samo daljeg dijaloga sa Prištinom, već i opstanaka Srbije na evropskom putu. Na primer, tokom jednodnevne posete Parizu, premijer Dačić je izjavio da Srbija nema nijednog iskrenog prijatelja na Zapadu, da „smo u živom pesku i živom blatu i da svake godine tonemo sve dublje i dublje“, kao i da je „dijalog sa Prištinom bio takav da je samo nedostajao vagon u kojem bismo potpisali kapitulaciju“.¹⁰ Istovremeno je, međutim, poslao i sledeću poruku – „odbijanje nam ništa ne donosi u dugoročnom smislu, jer sledeći predlog sigurno neće biti ništa bolji“.¹¹

Javni nastupi Aleksandra Vučića¹² bili su još sporniji. Njegova uloga u Briselu bila je najviše komentarisana u medijima, jer se tvrdilo da blokira Dačićevu spremnost da (možda ipak) prihvati sporazum. Vučić je navodno, kako su tvrdili mediji, bio uključen u pregovaračku delegaciju na zahtev Brisela i Vašingtona. Ta tvrdnja je izazvala negativne komentare, jer je „na prvi pogled zvučalo ponižavajuće za srpsku stranu – da joj se sa strane diktira sastav pregovaračkog tima“.¹³

Srpska delegacija se u Briselu 2. aprila pojavila u proširenom sastavu sa Alaksandrom Vučićem i potpredsednicom Vlade zaduženom za evropske integracije Suzanom Grubješić (uz Ivicu Dačića, članove delegacije standardno čine i šef

10 Aluzija na svojevremeno francusko potpisivanje kapitulacije pred Hitlerom

11 „Devedeset šest sati Državni vrh“, Vreme 11. april 2013.

12 „Ponuđeno nam je ništa, apsolutno ništa... Ne možemo da prihvatimo to ništa, tražimo nešto...“ „Nećemo da molimo EU za datum“, Politika 31. mart, 2013; „Ako odbijemo plan to će značiti zatvorena vrata Srbiji i manje novca za naš budžet... Moramo pokušati da dobijemo datum i nađemo zajednički jezik sa zapadnim silama, veliko je pitanje da li ćemo uspeti i veliki rizik...“, Aleksandar Vučić u intervjuu za Radioteleviziju Srbije 3. april 2013, prema Politici, 4. april 2013.

13 „Osma runda, produžeci, penali“, Vreme, 4. april 2013.

kancelarije za Kosovo Vlade Srbije Aleksandar Vulin i savetnik predsednika Republike za spoljnu politiku Marko Đurić). I taj dugi briselski dan (pregovori su trajali 14 sati) završio se neuspehom, jer dogovor nije postignut. Zaključujući ga, Ketrin Ešton je saopštila da je na stolu bilo više predloga, ali da je između dve delegacije ostao nepremostiv jaz – „uzak, ali dubok“. Istovremeno ona je naglasila da je to bilo poslednji put da se dve delegacije sastaju formalno: „Oni će otputovati, kako bi se konsultovali u svojim prestonicama i obavestiti me u narednih nekoliko dana o svojim odlukama“.¹⁴

Poslednju rundu u Briselu obeležile su i neke bizarnosti koje su otuda plasirane u medije. Osim povišenih tonova između Vučića i Tačija, Dačić je na kraju sastanka potvrdio da mu je tokom mučnih sati pregovaranja u jednom trenutku Vučić ponudio ostavku, koju nije prihvatio. Prema nekim izvorima koje su mediji citirali, premijer Dačić i Suzana Grubješić bli su za prihvatanje sporazuma, dok su Vučić, Vulin i Marko Đurić bili protiv, pa je zbog toga Vučić ponudio ostavku.¹⁵

PRITISCI DESNOG BLOKA

Konzervativni blok je ceo tok pregovora doživljavao kao briselski „ultimatum“. Osim što su sporazum tumačili kao „izdaju državnih i nacionalnih interesa“, za njih je posebno neprihvatljivo sedam tačaka nemačkih parlamentaraca (ponovljenih u Beogradu u martu 2013). Tih sedam tačaka odnose se na ukidanje paralelnih institucija na severu, istragu za paljenje nemačke ambasade, realizaciju dosad postignutih dogovora, prestanak osporavanja genocida u Srebrenici, kao i da Srbija pre pregovora (sa EU) „pokaže vidljivu volju da je spremna da postigne pravno obavezujuću normalizaciju odnosa sa Kosovom“.

14 „Bez dogovora u Briselu“, Politika, 3. april 2013.

15 „Vučić bi datum, Toma ne pristaje na ultimatum“, Naše novine, 5. april 2013.

Insistirajući na pogubnosti teze da „EU nema alternativu“ i podsećajući na ulogu EU u stvaranju „lažne države Kosovo“, te njenu ucenjivačku poziciju, ovaj blok je podigao tenziju i sa mnogo težim optužbama. Posebno se Nemačka našla na udaru kroz podsećanje na „slične“ ultimatumе koje je Srbija imala i 1914, i 1941. godine. Najoštriji zahtev da Srbija odbaci ultimatum dolazio je iz Demokratske stranke Srbije (DSS) koja je poručila da aktuelna vlast ima istorijsku priliku da „na pregovorima u Briselu odbaci ultimatum“, jer EU, nijednoj državi osim Srbiji nije ispostavila „zahtev da treba da prevaziđe svoju prošlost i promeni sopstvenu svest“.¹⁶ DSS je inicirala i peticiju¹⁷ kojom se tvrdi da su vlasti postale saučesnici u postepenom otimanju Kosova i Metohije, „trgujući sa Evropskom unijom po cenu nacionalnih i istorijskih vrednosti Srbije“. Poslanici DSS u Skupštini Srbije bili su jednodušni u osudi pregovaračke politike Vlade, jer smatraju da Srbija na taj način faktički priznaje Kosovo kao nezavisnu, susednu državu, odnosno postaje „saučesnik u postepenom otimanju Kosova i Metohije“.¹⁸

Podizanju tenzije doprinosili su i politički predstavnici četiri srpske opštine sa severa Kosova, koji su eksplicitno tražili da Srbija odustane od postizanja sporazuma sa Kosovom. U protivnom, kako su najavili, počće sa procedurom za stvaranje skupštine severnog Kosova (što bi nalikovalo stvaranju samostalnih autonomnih oblasti – SAO – početkom devedesetih godina prošlog veka u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini).

Ovaj blok je jedinstveno podržao odluku Vlade od 8. aprila da odbije sporazum. Odbornici severnokosovskih opština su na zajedničkoj sednici zaključili da se u srpske sredine na

¹⁶ Prema Vremenu, 4. april 2013.

¹⁷ Peticiju su potpisali akademici Milorad Ekmečić, Matija Bečković, Vasilije Krestić, Milovan Danojlić, Kosta Čavoški, kao i intelektualci poput Emira Kusturice i Leona Kojena

¹⁸ Proglas DSS, Danas, 20. novembar 2012.

Kosovu i Metohiji vrati ruski kontigent u sastavu KFOR, koji bi „za srpski narod bio garant mira i bezbednosti“.¹⁹ Nekoliko dana pre toga u Mitrovici je boravio ruski ambasador u Beogradu Aleksandar Čepurin, koji je „bio dočekan sa ovacijama“.²⁰

Predsednik Republike Srpske Milorad Dodik se aktivno uključio u debatu tražeći da se odbije briselski ultimatum. Dodik je dan uoči isticanja roka koga je postavila Ketrin Ešton posetio Tomislava Nikolića i na zajedničkoj konferenciji sa njim, potvrdio to svoje opredeljenje.²¹ Briselsku ponudu Dodik smatra „lažnim kompromisom“, te bi „bilo očekivano da Srbija odbaci arogantnu politiku Prištine, koju su verovatno ohrabrinele velike sile“.²²

Osim *Pečata*, političkog nedeljnika, zagovornika antievropske orijentacije, na istoj platformi stoji i uticajni sajt *Nove srpske političke misli* i njen glavni urednik Đorđe Vukadinović. On je izjavio da se unapred kladio na beogradsko „ne“.²³ Vukadinović, naime, nalazi paralelu između svojevremenog kvislinškog ponašanja generala Milana Nedića, njegove politike „pragmatizma“ i realizma“ i aktuelnih vlasti.

SRPSKA PRAVOSLAVNA CRKVA

Srpska pravoslavna crkva (SPC) imala je važan udeo u zastupanju stava protiv potpisivanja sporazuma. Jer, kako kaže patrijarh Irinej, „evropski poziv nećemo prihvatiti ukoliko će nas uslovljavati Kosovom: Ako treba da se odrekemo i odričemo, hvala im na pozivu, ostaćemo da živimo

¹⁹ Politika, 4. april 2013.

²⁰ Politika 1. april, 2013.

²¹ Zajednička konferencija za štampu Tomislava Nikolića i Milorada Dodika, direktan prenos RTS, 7. april 2013.

²² „Protiv 'kompromisa' s Prištinom...“, Danas, 4. april 2013.

²³ Emisija „Utisak nedelje“, TVB92, 7. april 2013.

svojim životom, teškim i mukotrpnim, kojim smo živeli 500 godina“.²⁴

Ideološki saveznici registrovali su, međutim, svojevrsno zatišje u javnom angažmanu SPC, upravo u trenucima kad se primicalo donošenje ključnih odluka i to nije ostalo bez javnih zamjerki na račun oportuniteta Crkve. To je podgrejalo i špekulacije o neslozi unutar crkvenog vrha, odnosno postojanju dve suprotstavljene struje. Prema saznanjima *Nedeljnika*, unutrašnju cenzuru obavlja vladika bački Irinej, koji je od javnosti sakrio pismo Svetog arhijerejskog sinoda, upućeno krajem novembra predsedniku Nikoliću, u kome se traži odustajanje od dijaloga sa Kosovom.²⁵

SPC nije propustila priliku da se oglasi i to baš u predvečerje donošenja sudbonosne odluke. Dva dana uoči isteka briselskog ultimatumu SPC je objavila apel patrijarha Irineja (u ime Svetog arhijerejskog sinoda i vernika SPC), kojim patrijarh poimence poziva trojicu najodgovornijih državnih rukovodilaca – predsednika Republike,

premijera i vicepremijera da održe „najvažnija predizborna i neposredno postizborna obećanja da ni pod kakvim uslovima neće predati, izdati, niti prodati Kosovo i Metohiju, istorijsku 'Staru Srbiju'“.²⁶

Neki mediji (Naše novine) tvrde da su navodno premijer i vicepremijer bili spremni da prihvate „briselski papir“, ali da su odustali zbog pritiska iz Patrijaršije (patrijarh Irinej) i sa Andrićevog venca (predsednik Nikolić).²⁷

Dačić, očito iritiran držanjem SPC, je izjavio da je apel SPC bio nepotreban. Neobično oštrim tonom on je rekao da crkva ne bi trebalo da poručuje narodu da „svi treba da budemo nabijeni na kolac i da 500 godina trpimo da bismo dočekali da se oblaci sklone s našeg neba“, jer za to vreme, dodao je, narod treba i da preživi. Dačić je pri tom podsetio crkvene velikodostojnike da je njihovo saopštenje nije upućeno iz Peći, već iz Beograda, „što znači da je srpski patrijarh još 1690. godine napustio Kosovo“.²⁸

24 Helsinki bilten br. 91, „Platforma o Kosovu: pokušaj opstrukcije“.

25 „Vladika bački sakrio pismo SPC o Kosovu“, *Nedeljnik*, 4-11 april 2013.

26 Prema Danas, 8. april 2013.

27 „Toma i Irinej slomili Vučića i Dačića“, *Naše novine*, 9. april 2013.

28 *Politika*, 8. april 2013.

ZAKLJUČCI I PREPRUKE

Zaokret u višedecenijskoj „kosovskoj politici“ u javnosti Srbije primljen je sa uverenjem da je takav ishod bio neminovan. Pre svega, jer odavno postoji svest da se odustalo od Kosova. Kosovo je samo bilo instrument vešto korišćen za ostvarivanje ciljeva u Bosni. Opstajanje na “kosovskoj politici” pretilo je da “potopi” Srbiju. Pokazalo se da je odlučnost Nemačke da prekine zloupotrebu Kosova i jasno definiše uslove za članstvo u EU dalo rezultate.

Premijer Ivica Dačić je to prvi shvatio zato što je najbolje znao kako se Kosovo koristilo i koliki je domet to imalo. Njegov lični angažman (uz naknadnu podršku njegovog zamenika Vučića) doprineo je tome da je sporazum prihvaćen bez potresa.

Pokušaj organizovanja masovnih demonstracija DSS i SRS i njihovih pratećih saveznika iz desničarskih grupa i organizacija nije do sada pokazao potencijal da ozbiljnije ugrozi koaliciju na vlasti.

Konzervativni blok smatra da je Srpska napredna stranka izneverila njihova očekivanja da će dolaskom na vlast raskinuti sa „izdajničkom“ politikom Demokratske stranke i njenog lidera Borisa Tadića.¹ Smatraju da je SNS od Zapada „dobila veoma preciznu ulogu koju je samo stranka sa patriotskim odsjajem mogla da ispuni“.

Zalaganje za osnivanje „snažnog patriotskog bloka“ koji bi predstavljao „istinsku opoziciju i novu snagu na srpskoj političkoj sceni“, za sada više zvuči kao vapaj, nego kao ozbiljna pretnja.

Suprotstavljanje Sporazumu lidera sa severa Kosova gubi na oštini. To samo pokazuje da je njihov manevarski prostor oduvek zaviso od Beograda. Bez podrške Beograda njihovo nezadovoljstvo može samo delimično da ometa i odlaže sprovođenje sporazuma.

Sprovođenje Sporazuma biće osporavano sa raznih strana. Zato je neophodno kontinuirano praćenje od strane, kako Evropske komisije, tako i civilnog društva sa obe strane.

EU treba da insistira na prevazilaženju etničkih podela i tako otvori perspektivu pluralizacije oba društva.

Dobijanje datuma za pregovore sa EU imaće političku energiju samo ako se oko tog cilja grupišu proevropske snage u društvu i ako one budu pokrenule transformaciju društva sa entuzijazmom i verom u evropsku Srbiju.

1 „...nada u SNS bila je najveći neprijatelj Srbije u poslednjih devet meseci“, napisao je potpredsednik DSS Miloš Jovanović, Politika, 24. april 2013.